

פתח דבר

”אמנות היא לא מה שהאומן רואה, היא מה שהוא גורם לאחרים לראות” (אדגר דגה)

נמעניה של יצירה בכלל ושל יצירת אמנות בפרט, מפרשים אותה ונהנים ממנה. הבמה שעליה מוצגת היצירה לנמענים היא המוזאון, הגלריה – מרחבי תצוגה. לדעת אוצרים ואנשי חינוך רבים – מוזאונים הם האקדמיה של החינוך הלא־פורמלי שבהם המפגש עם מוצגים מזמן לתלמידים חוויה שונה מזו שהם חווים בלימוד בכיתה. חוויה של זוויות ראייה שונות, של המחשה והפשטה, חוויה של אינטראקציה והתנסות אישית.

המוזאונים דואגים לצוות חינוכי שיתאים למבקרים בקשת גילאים רחבה ולמגזרים השונים, והתכניות החינוכיות במוזאונים השונים נגזרות מתכניות הלימודים השנתיות במדעים, באמנויות, במורשת ישראל, בתנ”ך ועוד. למשל, תלמיד הלומד את נושא היציאה מהחומות יחוה למידה משמעותית ומעשירה כהשלמה ללימודים בכיתה בביקור במוזאון המציג את החיים ביישוב הישן הירושלמי: במשך קצת יותר משעה הוא יתוודע למראות המאה ה־19, לצפיפות, לריחות ולתנאי ההיגיינה הקשים לצד הפשטות, הצניעות והעזרה ההדדית.

ביזמה משותפת של המכללה ומוזאון חצר היישוב הישן ובשיתוף איגוד המוזאונים אקו”ם ישראל, התקיים במכללת אפרתה כנס אשר יצר מפגש בין אנשי חינוך מהמוזאונים ובין אנשי חינוך מהאקדמיה וממערכת החינוך. מפגש שבו דרו בכפיפה אחת הרצאות אקדמיות שעסקו בתאוריה והרצאות שעסקו במעשה החינוך במוזאונים. הכנס הניב תשעה מאמרים המוגשים בקובץ זה **מוזאונים בראי החינוך**.

שניים מהמאמרים דנים בהנצחת היסטוריה: נחום ברוכי מציג במאמרו את המהפך התודעתי של בני בארות יצחק למורשתם; יוסי שפנייר מציג מוזאונים ואתרי הנצחה שונים למפעל ההתיישבות החלוצית סביב ירושלים עד מלחמת העצמאות. הוא מבחין בין הנצחה מינורית בנווה יעקב ובעטרות להנצחה משמעותית יותר בכפר עציון. בשני מאמרים נוספים משווים המחברים בין מוזאונים: אורית אנגלברג־ברעם מציגה שני מוזאונים לאומיים להנצחת השואה. היא משווה בין המוזאון האמריקני להנצחת השואה

בוושינגטון ובין מוזאון יד ושם בירושלים; ישראל רוזנסון במאמרו משווה בין שני מוזאונים המנציחים אישים היסטוריים: בית יגאל אלון ובית אוסישקין.

שלושה מהמאמרים עוסקים בנושא הלמידה במוזאונים: ענת חן מציגה במאמרה שני ניסיונות מקוריים ללמידה חווייתית בשתי תערוכות במוזאון היכל שלמה. דסי שטיינר ומרים מנדלוביץ מצביעות על מסקנות מעניינות לגבי למידה חווייתית במוזאון המדע לתלמידי בתי הספר היסודיים, ושלי שנהבי־קלר עוסקת במאמרה בחינוך המוזאלי ובקשרים החיוניים בין המוסדות החינוכיים למוזאונים – קשרים שלטענתה יהפכו את הלמידה למשמעותית ולערכית יותר.

בקובץ יש גם הצצה למוזאון מעבר לים. תיאור של פיתוח מוזאון אינטראקטיבי לקהילה היהודית בצ'ילה מוצג במאמרם של מרסלו דורפסמן וגבריאל הורנצ'יק. הם מזהים את התובנות העולות מניתוח התהליך כמרכזיות הנרטיב בבניית המוזאון; במאמר מוצגות שאלות שבהן מתחבטים אנשי מוזאונים רבים: האם הפרופיל האקדמי הוא המוביל בבניית מוזאון או שמא הפרופיל האמנותי? מה מקומו של החינוך במוזאון? מהי רמת האותנטיות של המוצגים במוזאון?

המאמר האחרון בקובץ הוא מאמרו של עודד שי העוקב אחר הקמת שני מוזאונים בתקופת המנדט: מוזאון לחקלאות וטבע ומוזאון לתולדות הארץ בתל אביב.

המוזאונים על תכניותיהם מקנים ערכים חשובים לקהילות מגוונות באמצעות צוותי החינוך והאוצרים. אנו רואות חשיבות רבה בשיתוף הפעולה בין אנשי החינוך במוזאונים לאנשי החינוך בבתי הספר ובאקדמיה. הדיון בזיקה העמוקה שבין החינוך והמוזאונים על הגדרותיהם השונות פותח צוהר להכרת הפעילויות החינוכיות העשירות והמגוונות הקיימות בהם – פעילויות מותאמות לאוכלוסיות מבקרים בגילים שונים, למגזרים שונים, למטרות שונות, לאוכלוסיות עם צרכים מיוחדים וכמובן גם לקירוב לבבות, להעמקת הקשר לעם ולארץ, ללימוד, להעשרה, להרחבת הידע ולהנאה.

אנו מקוות כי קובץ זה, בהציגו מחקרים וסוגי פעילות מוזאונים מגוונים, יתרום לפיתוח פעילויות נוספות וחדשות ולהידוק שיתוף הפעולה המשולש בין החינוך, האקדמיה והמוזאונים.